

UDC: 336.22(045)(575.1)

SOLIQ INTIZOMINI BUZGANLIK UCHUN YURIDIK JAVOBGARLIKNING ILMIY-NAZARIY TAHLILI

Ergashev Ikrom Abdurasulovich,
Toshkent davlat yuridik universiteti
mustaqil izlanuvchisi, dotsent,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)
ORCID: 0000-0002-3924-5182
e-mail: ikromabdurasulovich@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada soliq intizomini buzganlik uchun yuridik javobgarlikning huquqiy asoslari tizimli tahlil qilingan. Hozirga qadar soliq intizomini buzganlik uchun yuridik javobgarlikning ilmiy asoslari chuqur tadqiq qilinmagan. Shu bois sohaga oid amaliyot kuzatildi. So'nggi yillarda O'zbekistonda soliq intizomini buzganlik uchun yuridik javobgarlik masalasi yetarlicha huquqiy va iqtisodiy jihatdan o'rganilmaganligi asoslanadi. Soliq intizomini buzganlik uchun yuridik javobgarlikning nazariy jihatlarini yoritib berishga harakat qilingan. Shuningdek, bugungi kunda dolzarb hisoblangan javobgarliklar toifalari – "soliq intizomini buzganlik uchun moliyaviy javobgarlik", "soliq intizomini buzganlik uchun ma'muriy javobgarlik" va "soliq intizomini buzganlik uchun jinoiy javobgarlik" tushunchalarining mazmun-mohiyati tahlil etilgan. Muallifning xorijiy mamlakatlar qonunchiligi bo'yicha qiyosiy tahlili maqolaning o'ziga xos jihatlarini aks ettirishga xizmat qilgan. Mazkur maqolada amaldagi qonunchilik hujjatlarini takomillashtirish asosida O'zbekistonda soliq tizimiga sun'iy intellektni joriy etish orqali soliq intizomini buzish holatlarini kamaytirish imkoniyati va yaqin kelajakda qilinishi lozim bo'lgan ishlar yoritilgan. Muallif ushbu masalalarning huquqiy yechimini topishda asosiy yo'nalish soliq intizomini ta'minlash, soliq madaniyatini yuksaltirish va axborot texnologiyalarini qo'llashni kengaytirish bo'lishi zarur, degan qat'iy pozitsiyani ilgari suradi. Shu bilan birga, maqolada ushbu sohadagi mavjud muammolar tahlilidan kelib chiqib, taklif va tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: soliq intizomi, soliq ma'muriyatchiligi, soliq tizimi, huquqbuzarliklar, soliqlar turlari, soliq majburiyati, soliq to'lovchi, javobgarlik, yuridik javobgarlik, moliyaviy javobgarlik, ma'muriy javobgarlik, jinoiy javobgarlik, huquqbuzarliklar obyekti va subyektlari, javobgarlikning obyekti va subyektlari.

НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЮРИДИЧЕСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НАРУШЕНИЯ НАЛОГОВОЙ ДИСЦИПЛИНЫ

Эргашев Икром Абдурасулович,
доктор философии (PhD) по юридическим наукам,
доцент, самостоятельный соискатель
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В данной научной статье проводится системный анализ правовых основ юридической ответственности за нарушения налоговой дисциплины. До настоящего времени научная основа юридической ответственности за нарушения налоговой дисциплины изучена недостаточно. Однако практика в этой сфере рассматривается. В последние годы в Узбекистане вопросу исследования юридической ответственности за нарушения

налоговой дисциплины с правовой и экономической точки зрения уделяется недостаточно внимания. Автор попытался осветить вопросы и теоретические аспекты юридической ответственности за нарушения налоговой дисциплины. Автор также анализирует содержание таких актуальных на сегодняшний день понятий, как «материальная ответственность за нарушение налоговой дисциплины», «административная ответственность за нарушение налоговой дисциплины» и «уголовная ответственность за нарушение налоговой дисциплины». Проведенный автором сравнительный анализ законодательства зарубежных стран позволил в статье отразить их особенности. Кроме того, рассматриваются возможности снижения количества нарушений налоговой дисциплины в Узбекистане за счет внедрения искусственного интеллекта в систему налогообложения и осуществления мер, которые необходимо предпринять в ближайшее время, в том числе на основе совершенствования действующего законодательства. Автор доказывает, что основным направлением в поиске правового решения данных вопросов должно стать обеспечение налоговой дисциплины, развитие налоговой культуры и расширение использования информационных технологий. В то же время в статье разработаны предложения и рекомендации, основанные на анализе существующих проблем в этой сфере.

Ключевые слова: налоговая дисциплина, налоговое администрирование, налоговая система, правонарушения, виды налогов, налоговая ответственность, налогоплательщик, ответственность, юридическая ответственность, материальная ответственность, административная ответственность, уголовная ответственность, объект и субъекты правонарушений, объект и субъекты ответственности.

SCIENTIFIC AND THEORETICAL ANALYSIS OF LEGAL RESPONSIBILITY FOR VIOLATION OF TAX DISCIPLINE

Ergashev Ikrom Abdurasulovich,

Independent Researcher
of Tashkent State University of Law,
Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

Abstract. This scientific article provides a systematic analysis of the legal basis of legal responsibility for the violation of tax discipline. So far, the scientific basis for legal responsibility for tax discipline violations was not thoroughly studied. Therefore, practice in this sphere has been observed. In recent years, the issue of legal responsibility for violations of tax discipline in Uzbekistan has not been sufficiently studied from a legal and economic point of view. The author tried to illuminate the issue of the theoretical aspects of legal liability for violations of tax discipline. The author also analyzes the content of the concepts of "financial responsibility for tax violation", "administrative responsibility for violation of tax discipline" and "criminal responsibility for violation of tax discipline" which are relevant today. The author's comparative analysis of the legislation of foreign countries served to reflect the special characteristics of the article. This article discusses the possibility of reducing the number of violations of tax discipline in Uzbekistan through the introduction of artificial intelligence in the taxation system and the actions to be taken in the near future, based on the improvement of existing legislation. The author argues that the main direction in finding a legal solution to these issues should be to ensure tax discipline, develop the tax culture and expand the use of information technology. In addition, the article develops suggestions and recommendations based on the analysis of existing problems in this sphere.

Keywords: tax discipline, tax administration, tax system, offenses, types of taxes, tax responsibility, taxpayer, responsibility, legal responsibility, financial responsibility, administrative responsibility, criminal responsibility, object and subjects of offenses, object and subjects of responsibility.

Kirish

Soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlik masalasiga yondashishdan oldin, avvalo, umumiy holda yuridik javobgarlik masalasini ko'rib chiqishimiz lozim. Yuridik javobgarlik – bu, avvalo, huquqbuzarga nisbatan davlat tomonidan qonun hujjatlariga muvofiq, tegishli sanksiyalar doirasida qo'llaniladigan davlat majburlov chorasidir. Huquqshunoslik ilmda esa mazkur tushunchaga huquqshunos olimlar quyidagicha yondashganlar. Jumladan, huquqshunos olim H.T. Odilqoriyevning fikricha, yuridik javobgarlik huquqbuzarga nisbatan huquq normalarida ko'zda tutilgan sanksiyalar asosida davlatning majburlov choralari qo'llashi bo'lib, bunda aybdor shaxs muayyan huquqlardan (shaxsiy, mulkiy, tashkiliy va hokazo) mahrum etiladi [1].

Yuridik javobgarlikning mukammal tizimisiz huquq ojiz va kuchsizdir hamda o'ziga yuklatilgan ijtimoiy vazifalarni bajarishga qodir bo'la olmaydi. Agar hokimiyat buzilgan huquqlarni tiklash, burchlarning bajarilishini ta'minlash, huquqiy taqiqlarni buzuvchilarni jazolashni tashkil qila olmas ekan, huquqiy normalar va ularga bog'liq holda kelib chiquvchi jamiyat a'zolarining huquqlari va burchlari amalga oshmay, balki faqat olijanob orzularga aylanib qolaveradi. Boshqa tarafdin, huquq va huquqiy tartibotni qo'riqlashga xizmat qiluvchi davlat majburlovi shaxs, uning manfaatlari, huquq va erkinliklariga muayyan darajada daxl qiladi. Agar u adolatsiz huquqni himoya qilish uchun qo'llanilsa, u huquqdan tashqari yoki huquqqa zid hisoblanadi. Shu munosabat bilan huquq va davlat majburlovining ijtimoiy o'zaro aloqasi muammosi tobora keskinlashmoqda.

Yuqoridagi belgilarga asoslanib, bir guruh olimlar shunday fikr bildiradilar: "... yuridik javobgarlik – bu yuridik norma sanksiyasida ko'zda tutilgan shaxsiy, tashkiliy yoki mulkiy xarakterdagi cheklovlar shaklida ifodalanuvchi davlat majburlov choralari-

ning huquqbuzarga nisbatan qo'llanilishidir" [2]. "Yuridik javobgarlik deb huquqbuzarlikni sodir etgan shaxsga protsessual tartibda qonunda belgilangan majburlov choralari qo'llashdir" [3].

M.A. Axmedshayeva esa: "Yuridik javobgarlik – bu huquq normalarida ko'zda tutilgan sanksiyalar asosida aybdor shaxsga davlat ta'sir choralari qo'llash va muayyan salbiy oqibatlarni tayinlash zarurati bo'lib, bunda shaxs muayyan ne'mat (shaxsiy, mulkiy, tashkiliy va boshqa huquq)lardan mahrum etiladi. Yuridik javobgarlik – bu davlatning huquqbuzarlikka nisbatan munosabat bildirishi, qonunda belgilangan sanksiyalarni amalga oshirish usulidir", [4] – deb ta'riflagan.

Z.M. Islomovning fikricha, "Yuridik javobgarlik – bu sodir etilgan huquqbuzarlik uchun shaxsning davlat hokimiyatiga ega bo'lgan muayyan cheklashlarni boshdan kechirish majburiyatidir" [5].

G.N. Magliossa esa yuridik javobgarlik qonun hujjatlariga muvofiq protsessual shaklda amalga oshirilishini ta'kidlaydi [6].

A.B. Vengerov yuridik javobgarlik – bu jamiyatning huquqiy tizimini ta'minlovchi davlat majburlov shakllaridan biri ekanligini ta'kidlab, unga shunday ta'rif beradi: "Yuridik javobgarlik – davlat organlari tomonidan qonunda belgilangan tartibda huquqbuzarga nisbatan uning uchun noxush bo'lgan oqibatlarni nazarda tutuvchi ta'sir etish choralari" [7].

Z.M. Islomovning fikricha, "... yuridik javobgarlik – bu sodir etilgan huquqbuzarlik uchun shaxsning davlat-hokimiy xarakterdagi muayyan cheklovlarni o'tash majburiyatidir" [8].

V.N. Xropanyuk esa bu masala yuzasidan quyidagi fikrlarni bildiradi: "Yuridik javobgarlik – bu murakkab ijtimoiy-huquqiy hodisa. Unda eng kamida ikkita tomon: davlat va huquqbuzar ishtirok etadi. Ular o'rtasidahuquqniqo'riqlashmunosabatishakllanib, unda davlat o'zining vakolatli organlari

timsolida vakolatli taraf, huquqbuzar esa majburiyatli taraf bo'lib qatnashadi. Bunda vakolatli taraf ham, majburiyatli taraf ham qonun doirasida harakat qiladi, yuridik javobgarlikni amalga oshirish huquq va aynan shu huquqbuzarlik uchun javobgarlikni nazarda tutuvchi huquqiy normalar sanksiyalari asosida bo'ladi" [9].

Demak, yuridik javobgarlik – bu sodir etilgan huquqbuzarlik uchun davlat tomonidan o'rnatilgan majburlov choralaridir. Yuridik javobgarlik o'ziga xos belgilardan tashqari tarkibiy elementlarga ham ega, ya'ni bular yuridik javobgarlik asoslari, subyektlari, javobgarlik shartlari va choralari, javobgarlikni qo'llash tartibidan iborat.

Yuridik javobgarlik davlat va huquq nazariyasida keng o'rganilgan masalalardan biri hisoblanadi. Shuning uchun ushbu tushunchaning mohiyati juda ko'p olimlar tomonidan tahlil qilingan. Har bir muallif unga o'zi muhim deb hisoblagan va yuridik javobgarlikning mohiyatini tashkil qiluvchi jihatlarni ko'rsatgan holda, o'z ta'rifini beradi. Aksariyat olimlar yuridik javobgarlik tushunchasiga davlatning majburlov chorasi yoki huquqbuzarlik uchun beriladigan jazo choralari deb ta'rif berishadi. Boshqa olimlar esa yuridik javobgarlikni mavjud huquqiy kategoriyalar doirasida ko'rib chiqadilar va unga muhofazalovchi huquqiy munosabatlar, huquq normasining sanksiyasini amalga oshiruvchi yoki yuridik majburiyatlarning o'ziga xos shakli sifatida tushunadilar.

Yuqorida keltirib o'tilgan ta'riflardan shuni ko'rish mumkinki, yuridik javobgarlik mohiyati haqida olimlar tomonidan bildirilgan fikrlar bir-biridan jiddiy farqlanmaydi. Faqatgina ayrim olimlar uning xususiyati qanday bo'lishi mumkinligiga ham alohida to'xtalib o'tganlar.

Yuridik javobgarlik faqatgina huquq normasining buzilishi bilangina yuzaga kelibgina qolmay, u bilan bevosita bog'liq bo'ladi va aniq protsessual tartibda amal-

ga oshiriladi. Boshqacha qilib aytganda, huquqbuzarga nisbatan yuridik javobgarlikni qo'llash faqatgina qonunda belgilangan tartibda va maxsus vakolatli organlar tomonidan amalga oshiriladi. Ushbu fikrlardan kelib chiqib, yuridik javobgarlikka qisqacha huquqbuzarning sodir etgan huquqbuzarligiga yarasha beriladigan davlatning majburlov chorasidir, deb ta'rif berish mumkin.

Yuqorida berilganlardan shuni ko'rish mumkinki, yuridik javobgarlikni bir necha turlarga bo'lish mumkin. Shuni ham unutmaslik kerakki, yuridik javobgarlikni turlarga ajratishda uning o'ziga xos jihatlari ham mavjud bo'lib, bular quyidagilar:

- yuridik javobgarlik turlari huquq sohalariga nisbatan kam;

- turli huquq sohalari uchun bir turdagi javobgarlik choralari qo'llanilishi mumkin;

- bir huquq sohasida turli xildagi yuridik javobgarlik choralari qo'llanilishi mumkin.

Shuni qayd etish lozimki, huquq sohalari yuridik javobgarlikni turlarga ajratishda asosiy mezon hisoblanmaydi.

Umuman olganda, yuridik javobgarlik – muayyan hududdagi davlat, davlat organlari, davlat muassasalari, davlat tashkilotlari, davlat idoralari va yuridik shaxslar tomonidan ushbu hududda o'rnatilgan qonunchilik tizimi bo'yicha ijtimoiy nojo'ya xatti-harakat sodir etgan jismoniy shaxs yoki yuridik shaxsga nisbatan qo'llaniladigan majburlov tusidagi ta'sir chorasi hisoblanadi.

Yuridik javobgarlikka tortishning umumiy asoslari, birinchidan, qilmishning huquqqa zidligi; ikkinchidan, nojo'ya qilmishning sanksiyalanganligi; uchinchidan, subyektning javobgarlikka tortish uchun layoqatligi; to'rtinchidan, qonunchilik bilan qo'riqlanadigan ijtimoiy munosabatning buzilganlik fakti sanaladi.

Yuridik javobgarlik huquq tizimida alohida huquqiy maqomga ega. Huquqqa zid har qanday qilmishga nisbatan javobgarlik instituti yuzaga keladi. Shu sababli yuridik

javobgarlikning tarbiyaviy, tartibga soluvchi, ogohlantiruvchi, muhofaza qiluvchi, oldini oluvchi va himoya qiluvchi funksiyalari mavjud.

O'zbekiston Respublikasida soliq intizomini buzganlik uchun yuridik javobgarlikning quyidagi umumiy turlari mavjud: jinoiy, ma'muriy, moliyaviy.

Soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlik masalasiga to'xtalganimizda esa, avvalo, mazkur javobgarlik soliq qonunchiligi buzilishi natijasida yuzaga keluvchi har qanday yuridik javobgarlik nazarda tutiladi va bu xususida ham bir qator huquqshunos olimlar o'z fikrlarini bildirib o'tishgan.

Masalan, S.G.Pepelyaev mazkur javobgarlikning mohiyati, ya'ni soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlik – bu qonun hujjatlarida belgilangan hollarda va tartibda aybdor shaxsga nisbatan jazo xususiyatidagi majburiy ta'sir etish choralari yig'indisidir, deya ifodalagan. Darhaqiqat, agar biz soliq majburiyatini moliyaviy javobgarlikning bir turi deb hisoblasak, u muhim moliyaviy xususiyatlarga ega, deb aytishimiz mumkin, chunki u soliq huquqbuzarligini sodir etish uchun yuzaga keladi, protsessual shaklda amalga oshiriladi va davlat majburloviga asoslanadi [10].

Shunga ko'ra va bayon etilganlardan kelib chiqib, biz soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlik tushunchasiga quyidagicha ta'rif berishni lozim topdik, ya'ni soliq to'g'risidagi qonun hujjatlari bilan qo'riqlanuvchi, davlat va uning maxsus vakolatli organlari yoki mansabdor shaxslari tomonidan qo'llanilib, soliq to'g'risidagi qonun hujjatlari talablarini buzganlik uchun soliqqa oid normalarda nazarda tutilgan sanksiyalar asosida aybdor shaxsga nisbatan muayyan salbiy oqibatlarni yuzaga keltiruvchi hamda tegishli protsessual shaklda amalga oshiriladigan davlat majburlovidir.

Ta'kidlash joizki, huquqshunos olima Yu.A. Kroxina soliqlar va yig'imlar to'g'risi-

dagi qonun hujjatlarini buzganlik uchun yuridik javobgarlik masalasiga to'xtalib, turli qonun hujjatlarida nazarda tutilgan soliq sohasidagi yuridik javobgarlikni yagona tizimga keltirish, uning moliya huquqining boshlang'ich g'oyalari va soliq huquqining prinsiplariga asoslanib birlashtirish kerakligini ko'rsatib o'tganligini qayd etib o'tish joiz [11].

Huquqshunos olim E.T.Hojiyevning fikricha, soliqlar va yig'imlar to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlik uchun yuridik javobgarlikni nazarda tutuvchi normalar (jinoiy javobgarlik normalaridan tashqari) yagona tizimga keltirilsa, huquqni qo'llash jarayonini yengillashtiradi, qonunchilikda takrorlanuvchi normalarni bartaraf etadi [12].

Shu bilan birga, qayd etish lozimki, soliqdan bo'yin tovlash nazariyasi (Tax evasion theory) vakillari M.G.Allingham va A.Sandmoning ta'kidlashicha, daromadlar to'g'risida deklaratsiya topshirish qarori noaniqlik sharoitida qaror qabul qilish hisoblanadi. Chunki daromadlar to'liq taqdim etilmaganda, soliq organlari avtomatik jazoni javobini qaytarmaydi. Soliq to'lovchida ikkita qarordan birini tanlash imkoni bo'ladi: 1) to'liq daromadni ko'rsatish; 2) daromadni kam ko'rsatish. Agar ikkinchi qarorni tanlasa, soliq organi tomonidan tekshiruv o'tkazilishi omadiga bog'liq bo'ladi, agar tekshiruv o'tkazilmasa, uning holati birinchi qarordan ko'ra ancha yaxshi bo'ladi. Agar tekshiruv o'tkazilsa, u ancha yomon holatda qoladi. Ushbu nazariya tekshirishning ehtimoliy ekanligi sabab soliq to'lovchi doim ikki qarordan birini "qimor o'yini" kabi tanlashi, qaror esa soliqdan qochishning aniqlanish ehtimoli va aniqlanganda, jazoning miqdoriga bog'liq bo'lishini nazariy isbotlaydi. Aniqroq aytganda, ushbu nazariyaning mohiyati soliq to'lovchi yuqoridagi ikki qarordan birini doim tanlaydi, doim aldaydi va shu sababli soliq organlari tekshiruv o'tkazib turishi lozimligida ifodalanadi [13].

Material va metodlar

Tadqiqot jarayonida uchta savolga javob berishga harakat qilindi: 1) yuridik javobgarlik tushunchasi va bu borada mahalliy va xorijiy olimlarning fikrlari qanday; 2) soliq intizomini buzganlik uchun javobgarlikning yuridik javobgarlik tizimida tutgan o'rnini qanday; 3) soliq intizomini buzganlik uchun javobgarlikning alohida xususiyatlari mavjudmi?

Mazkur savollarga javob tariqasida mualliflik pozitsiyasi ishlab chiqilib, soliq intizomini buzganlik uchun javobgarlikning bir qator muhim xususiyatlari alohida ta'kidlandi. Ushbu maqola xorijiy keng tarqalgan usullarni konseptual, nazariy, konstitutsiyaviy-huquqiy va amaliy tushunishga qaratilgan. Tadqiqotda ilmiy bilishning tahlil, umumlashtirish, qiyosiy-huquqiy, tizimli-tuzilmaviy, formal-yuridik o'rganish usullaridan foydalanildi.

Tadqiqot natijalari

Demak, oldimizda soliqlar va yig'imlar to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlik uchun yuridik javobgarlik masalasi turli qonun hujjatlarida yoritilganligini hisobga olib, uni ayni paytda umumhuquq nazariyasida e'tirof etilgan yuridik javobgarlikning qaysi turi tarkibiga kirishi yoki alohida mustaqil turi sifatida e'tirof etish masalasi turadi. Shunga muvofiq, biz olimlarning yuqoridagi fikrlarini tahlil qilib, soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlik, asosan, soliq, moliya va iqtisodiyotning turli sohalar bilan bog'liq qonunchilik normalari buzilishi natijasida yuzaga kelishini e'tiborga olib, uni moliyaviy-iqtisodiy javobgarlik ko'rinishida yuridik javobgarlikning umumhuquq nazariyasida e'tirof etilgan alohida ko'rinishi sifatida ifodalash lozimligini ilgari suramiz.

Ko'pgina huquqshunos olimlar soliq qonunchiligini buzganlik uchun moliyaviy, ma'muriy va jinoiy javobgarlik choralari qo'llanilishini ta'kidlashadi. Ba'zi bir olimlar esa soliq qonunchiligini buzganlik uchun

moliyaviy, ma'muriy va jinoiy javobgarlikdan tashqari, intizomiy javobgarlikni ham ko'rsatib o'tishadi.

Soliqlar bilan doimo birga yuradigan tushuncha soliqqa oid huquqbuzarlikdir. "Huquqbuzarlik – shaxsga, mulkka, davlatga yoki umuman jamiyatga zarar yetkazuvchi ijtimoiy xavfli, aybli, huquqqa zid harakatdir" [14].

Ko'plab huquqshunos olimlar huquqbuzarlik tushunchasi bilan bir qatorda, soliq huquqbuzarligi tushunchasiga ham o'z ta'riflarini berishgan. Masalan, huquqshunos olim L.B.Xvan o'zining soliq huquqi darsligida soliq huquqbuzarligi tushunchasini shunday ta'riflaydi: "Soliq huquqbuzarligi uchun huquqning turli sohasi qonunchilik hujjatlarining me'yorlari tomonidan yuridik javobgarlik ko'zda tutilgan, qonunchilik me'yorlarining bajarilmasligi yoki kerakli bo'lmagan tarzda bajarilishida ifodalangan huquqqa xilof, aybdor qilmish (harakat, harakatsizlik)" [15].

V.A. Prokayev, T.A. Ilyushnikova va M.S. Esipovalarning fikricha, to'lash yoki to'lashdan bo'yin tovlash natijasi baribir soliq solish obyektlari, soliqlar miqdori, jismoniy yoki yuridik shaxs maqomi, tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirayotganligiga bog'liq bo'lib, eng muhim jihat idrok etilgan javobgarlik darajasidir [16].

V.V. Kuzmenko, D.M. Bondarev va V.A. Molodixning fikricha, soliq to'lashdan bo'yin tovlashning kuchayishi jamiyatning strategik, siyosiy va iqtisodiy manfaatlari-ga tahdid solishi mumkin. Bu tadbirkorlik subyektlari va aholi tomonidan soliqqa oid huquqbuzarliklarning oldini olishning samarali vositalarini izlashni taqozo qiladi [17].

Soliqqa oid huquqbuzarlikda ham barcha huquqbuzarliklar uchun umumiy bo'lgan qilmishning huquqqa xilofligi, aybning mavjudligi, qilmishning jazoga sazovorligi kabi belgilarni ko'rishimiz mumkin.

Qilmishning huquqqa xilofligi sodir etilgan qilmishning soliq qonunchiligi norma-

lari bilan taqiqlanganini ifodalaydi. Agarda sodir etilgan qilmish jinoyat qonuni bilan taqiqlangan bo'lsa, qilmishning huquqqa xilofligi jinoyat belgilaridan birini ifodalaydi yoki sodir etilgan qilmish ma'muriy tartibni belgilovchi qonun bilan taqiqlangan bo'lsa, qilmishning huquqqa xilofligi ma'muriy huquqbuzarlik belgilaridan biri sifatida qaraladi.

Ayb – bu soliq huquqbuzarligi sodir etgan shaxsning sodir etgan qilmishi va uning oqibatiga bo'lgan ruhiy munosabatini ifodalovchi soliq huquqbuzarligining belgisidir. Soliq huquqi, ma'muriy huquq va jinoyat huquqida ham aybning qasd va ehtiyotsizlik shakllari bor bo'lib, ularni aniqlashda umumiylik mavjud.

Qilmishning jazoga sazovorligi – bu soliq huquqbuzarligi sodir etgan shaxsning g'ayriqonuniy aybli qilmishi uchun qonunchilikda jazo mavjud ekanligini ifodalaydi.

Soliq huquqbuzarligining tizimi, odatda, soliq turlariga ko'ra emas, balki huquqbuzarlik obyektlari, ularning xususiyati va yo'nalishiga qarab quriladi. Shuni inobatga olgan holda, soliq huquqbuzarliklarini quyidagi turlarga bo'lishimiz mumkin: davlatning moliyaviy manfaatlariga qarshi huquqbuzarliklar; soliq to'lovchilarning erkinliklari, huquqlari va qonuniy manfaatlariga qarshi huquqbuzarliklar; faoliyati soliq solish bilan bog'liq bo'lgan davlat organlarining faoliyat ko'rsatishi bilan bog'liq huquqbuzarliklar; soliq tizimini ma'muriylashtirish bilan bog'liq huquqbuzarliklar [15, 118-b.].

Shuni aytish kerakki, soliq sohasidagi ijtimoiy munosabatlar doirasi kengayishi munosabati bilan soliq huquqbuzarligi obyektlari va o'z navbatida, soliq huquqbuzarligi turlari ham ko'payib borishi mumkin. Shu sababli soliq huquqbuzarligi faqat yuqorida keltirilgan turlardan iborat, degan qarash o'zini ko'p ham oqlamaydi. Chunki soliq munosabatlari doimiy ravishda o'zgarib turadi. Bu esa ba'zi qilmishlarning soliq huquqbuzarligi turlari-

dan olib tashlanishi yoki ba'zilarini soliq huquqbuzarligi turlariga kiritilishiga sabab bo'ladi.

Biz esa yuridik javobgarlikning mazmunini quyidagicha yoritishimiz mumkin, ya'ni qonun bilan qo'riqlanadigan davlat vakolatli organlari yoki uning mansabdor shaxslari tomonidan aybdor shaxsga nisbatan qo'llaniluvchi davlat majburlov choralaridir.

Mahalliy huquqshunos olimlardan L.B. Xvan mazkur javobgarlikning mohiyatini davlat tomonidan soliq haqidagi qonun hujjatlari qoidabuzarlariga nisbatan soliq sohasidagi huquqiy munosabatlarda qo'llaniladigan ta'sir etishning huquqiy choralarini kompleksidan iborat deb hisoblaydi [15, 116-b.].

R.T. Berdiyarov va Z.N. Qurbonovlar ham mazkur tushuncha xususida o'z fikrlarini bildirish bilan birga, uning quyidagi xususiyatlarini ham keltirib o'tishgan: soliq huquqiy normalarining buzilishi oqibatida yuzaga keladi; aybli harakat yoki harakatsizlik natijasida yuzaga kelib, sanksiyalarni qo'llashni yuzaga keltiradi; sodir etilgan qilmish va huquqbuzarga nisbatan davlat nomidan yakuniy qaror qabul qilinib, tegishli protsessual shaklda amalga oshiriladi [18].

Bizningcha, soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlik – bu, avvalo, soliq qonunchiligi bilan muhofaza qilinuvchi ijtimoiy munosabatlarga aybdor shaxs tomonidan u yoki bu tarzda zarar yetkazilishi oqibatida unga nisbatan davlat organlari yoki ularning mansabdor shaxslari tomonidan qo'llaniluvchi majburlov choralaridir.

Soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlik davlat majburlovining tarkibiy qismi bo'lgani holda, uning barcha belgilarini o'zida aks ettiradi va shuningdek, o'zining quyidagi alohida xususiyatlariga ham ega bo'ladi:

- soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlikka soliq sohasidagi qonun buzilishi sabab bo'ladi;

- aybdorlarga nisbatan ma'muriy, moliyaviy hamda jinoiy javobgarlikni qo'llashni nazarda tutadi;

- tegishli qonun buzilishi uchun javobgarlikka tortishning alohida tartibining belgilanganligi va boshqalar.

Shunday qilib, soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlikning mohiyati davlat tomonidan soliq haqidagi qonun hujjatlarini buzganlik uchun aybdorlarga nisbatan tegishli ta'sir choralari qo'llashni nazarda tutuvchi huquqiy choralar yig'indisidan iboratdir. Soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlikka tortishda qilmishning ijtimoiy xavfli xususiyati, ayblilik darajasi, yetkazilgan zarar miqdori, qonunda belgilangan tegishli og'irlashtiruvchi va yengillashtiruvchi holatlarni e'tiborga olgan holda, quyidagi ta'sir choralari tayinlanadi: ma'muriy javobgarlik, moliyaviy javobgarlik va jinoiy javobgarlik.

Soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlikka soliq to'lovchilar, xususan, fuqarolar, yakka tartibdagi tadbirkorlar, yuridik shaxslar va ularning mansabdor shaxslari tortiladi.

Shuningdek, davlatning vakolatli organlari hamda ularning mansabdor shaxslari ham soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlik subyekti bo'lishi mumkin [18, 241-b.].

Mamlakatimiz qonunchiligida, xususan, O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi, Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeks, Jinoyat kodeksida bu xususida normalar belgilangan. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 30-bobida davlat soliq xizmati organlarining qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari va harakatsizligi ustidan shikoyat berish tartibi kafolatlangan bo'lib, unga ko'ra, har bir soliq to'lovchi davlat soliq xizmati organlarining qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari yoki harakatsizligi ustidan shikoyat berish uchun davlat soliq xizmatining yuqori turuvchi organi (yuqori turuvchi

mansabdor shaxsi) yoki sudga murojaat qilish huquqiga ega.

Xulosalar

Slippery Slope Framework (sirpanchiq qiyaqlik modeli) nazariyasi vakillari E. Kirchler, E. Hoelzl, I. Wahl ta'kidiga ko'ra, soliq intizomi soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatga bog'liqligi, agar ular o'rtasida "politsiya va o'g'ri" munosabati bo'lsa, soliqchilar soliq to'lovchilarni doim "o'g'ri" sifatida soliq to'lashdan bo'yin tovlashi va tekshirib turish lozim. Soliq to'lovchilar esa soliq organlari (politsiya) tomonidan doim ta'qib ostida ekanligi uchun yashirinishga harakat qiladi. Ushbu holatda taraflar o'rtasida hurmat yoki ijobiy munosabat bo'lmaydi, aksincha, soliq to'lovchi "rational o'lchov", ya'ni soliqdan bo'yin tovlashning daromadi va xarajatlarini o'lchab ko'rish prinsipida ishlaydi. Ushbu nazariya vakillari soliq organlari va soliq to'lovchilar "xizmat va mijoz" prinsipida ishlashi lozimligi, soliq organi soliq to'lovchilarga xizmat ko'rsatishi, natijada soliq to'lovchilar soliq tizimining adolatli ishlayotganligi va ishonganligi sababli ixtiyoriy soliqlarni to'lashga o'tishini ta'kidlaydi. Shuningdek, soliq to'lovchilarning ixtiyoriy to'lash prinsipi xarajatli bo'lgan soliq tekshiruvlarini kamaytirishi hamda "tekshiruvchilarni tekshirish" kabi ortiqcha xarajatlardan voz kechishga olib kelishini ta'kidlashadi [19].

Taxpayers service approach (Soliq to'lovchilar xizmati) nazariyasi vakillari G.P. Jenkins, E.N. Forlemu The Conventional Approach (An'anaviy yondashuv) sifatida soliq ma'muriyatchiligining soliq intizomiga erishishda qo'llaniladigan ikki usuli: birinchisi – tasodifiy tekshiruv va jarimalar orqali; ikkinchisi – soliq to'lovchilarning barcha deklaratsiyalarini ma'muriy baholash orqali soliq to'lovchilarning o'zini o'zi baholash bilan ixtiyoriy to'lov intizomiga erishish masalasini tahlil qilib, soliq to'lovchilarning o'z-o'zini baholash va ularga xizmat ko'rsatish prinsipini ilgari surishadi. Ushbu nazariyaning

mohiyati soliq intizomiga rioya qilish xarajatlari soliq intizomiga rioya qilmaslik xarajatlardan oz bo'lishi, buning uchun jarayonlarni elektronlashtirish, soliq qoidalarini soddalashtirish, soliq to'lovchilarni o'qitish va ularga soliqlarni hisoblash hamda to'lashda yordam ko'rsatish, onlayn axborot almashinuvi, to'lovlarni soddalashtirishdan iborat [20].

Umuman, yuqoridagilarga muvofiq, soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlik umumhuquq nazariyasida yuridik javobgarlik shakllaridan mustaqil, alohida moliyaviy-iqtisodiy javobgarlik shaklidagi davlat majburlovining tarkibiy qismi bo'lgani holda, uning barcha belgilarini o'zida aks ettiradi. Shunga ko'ra, u o'zining quyidagi alohida xususiyatlariga ham ega bo'ladi. Bular:

- soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlikka soliq sohasidagi qonun buzilishi sabab bo'ladi;

- sodir etilgan qonun buzilishi natijasida davlatning moliyaviy-iqtisodiy manfaatlariga zarar yetgan bo'lishi lozim;

- aybdor shaxslarga nisbatan ma'muriy, moliyaviy hamda jinoiy javobgarlikni qo'llashni nazarda tutadi;

- tegishli jazo choralari davlat va uning maxsus vakolatli organlari yoki mansabdor shaxslari tomonidan protsessual tartibda qo'llaniladi va boshqalar.

Soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlikka tortishning tavsiflovchi xususiyatlari quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- tegishli javobgarlik choralari yuridik va jismoniy shaxslarga nisbatan birdek qo'llaniladi;

- ularga nisbatan tegishli javobgarlikning qo'llanilishi soha qonunchiligi barqarorligini ta'minlash, shuningdek, soliqlarni to'lash intizomiga rioya etishga qaratiladi;

- tegishli tartibda qo'llaniluvchi moliyaviy, ma'muriy hamda jinoiy jazo choralari mazkur soha qonunchiligi bilan belgilanadi;

- tegishli javobgarlik uchun belgilangan tartibdagi davlat majburlov choralari maxsus vakolatli davlat organlari va ularning

mansabdor shaxslari yoki sud tomonidan qo'llaniladi;

- tegishli javobgarlik uchun belgilangan davlat majburlov choralari asosiy maqsadi – soliq qonun hujjatlariga qat'iy amal qilish, soliqlar va yig'imlarni davlat byudjeti hamda belgilangan maqsadli jamg'armalariga to'liq, o'z vaqtida kelib tushishini ta'minlash;

- tegishli javobgarlik uchun belgilangan davlat majburlov choralari qo'llashning asosiy tartibi ma'muriy va jinoiy-protsessual normalarda belgilab qo'yilganligi va boshqalar.

Tashkil etish, ro'yxatdan o'tkazish, ustav fondini tashkil etishning o'ziga xos tartibi, maxsus operatsiyalarni amalga oshirishda litsenziyaning zarurligi, iqtisodiyotdagi o'rni va ahamiyati jihatidan bank soliq bo'yicha javobgarlikning alohida subyekti [21].

Ta'kidlash joizki, soliqqa oid huquqbuzarlik, o'z navbatida, soliqqa oid javobgarlikning faktik asosidir. Ammo amaldagi Soliq kodeksida soliqqa oid javobgarlik tushunchasining huquqiy mazmuni keltirilmagan.

Bizningcha, amaldagi Soliq kodeksida unga quyidagicha ta'rif berilgani holda, mazmuniy ifodasi keltirilishi maqsadga muvofiqdir. Ya'ni soliqqa oid javobgarlik soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzish natijasida soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etgan shaxsga nisbatan davlat vakolatli organlari va ularning mansabdor shaxslari tomonidan soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan sanksiyalar asosida davlat majburlov choralari qo'llashdir.

Yuridik javobgarlikning mazkur ko'rinishi mohiyati ham davlat tomonidan soliq haqidagi qonun hujjatlarini buzganlik uchun aybdorlarga nisbatan tegishli ta'sir choralari qo'llashni nazarda tutuvchi huquqiy choralar yig'indisidan iboratdir. Bunday javobgarlikka tortishda qilmishning ijtimoiy xavfli xususiyati, ayblilik darajasi, yetkazilgan zararning miqdori, qonunda belgilangan tegishli og'irlashtiruvchi va

yengillashtiruvchi holatlarni e'tiborga olgan holda, mamlakatimizning amaldagi qonunchiligiga muvofiq, quyidagi ta'sir choralari tayinlanadi:

- moliyaviy javobgarlik;
- ma'muriy javobgarlik;
- jinoiy javobgarlik.

Ushbu ta'sir choralari qo'llashning huquqiy asoslarini mamlakatimizda amaldagi Soliq kodeksi, Ma'muriy javobgarlik kodeksi, Jinoyat kodeksi va boshqalar tashkil etgani holda, ularda javobgarlikka tortishning huquqiy mexanizmi belgilangan.

Fikrimizcha, O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksiga "O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasining yagona avtomatlashtirilgan axborot tizimi orqali qayd etilgan hollarda, huquqbuzarlikning takroriyligi hisobga olinmaydi" degan normani kiritish maqsadga muvofiq. Mazkur normaning kiritilishi axborot tizimi orqali aniqlangan soliqqa oid huquqbuzarlik yuzasidan ma'muriy bayonnomasini rasmiylashtirilmasdan, to'g'ridan-to'g'ri elektron qaror chiqarilib, soliq to'lovchilarning shaxsiy kabinetlari orqali yuborgan holda, ortiqcha bosqichlar bekor qilinadi va ko'rib chiqish muddatlarini qisqartirish orqali ish yuritish tartibi soddalashtiriladi. Ummuman olganda, soliqqa oid huquqbuzarliklar bo'yicha ishlarni yuritishda inson omilini kamaytirib, uning shaffofligini ta'minlaydi hamda davlat soliq xizmati organlarida korupsiya holatlari va ma'muriy xarajatlarni kamaytirish imkonini beradi.

Fikrimizcha, O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 164-moddasiga (Savdo yoki xizmat ko'rsatish qoidalarini buzish) tovarlar narxini oshirish yoki pasaytirishni belgilovchi quyidagi normani kiritish maqsadga muvofiq:

"164-modda. Savdo yoki xizmat ko'rsatish qoidalarini buzish.

"Tovarlar narxini oshirish yoki pasaytirish hamda ko'rsatilayotgan xizmatlar haqini naqd pul mablag'lari yoki plastik karto-

kalar bo'yicha to'lash shakliga qarab, ularni sun'iy ravishda oshirish yoki pasaytirish bazaviy hisoblash miqdorining o'ttiz baravari miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi".

Qayd etish lozimki, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 15-fevraldagi PQ-2777-sonli qarorida chakana savdo va xizmatlar ko'rsatish sohasidagi tadbirkorlik subyektlari sotilayotgan tovarlar narxi hamda ko'rsatilayotgan xizmatlar haqini naqd pul mablag'lari yoki plastik kartochkalar bo'yicha to'lash shakliga qarab, ularni sun'iy ravishda oshirgan yoki pasaytirgan taqdirda, bunday xatti-harakatlar plastik kartochkalar bo'yicha to'lovlarni qabul qilishda hisob-kitob terminallaridan foydalanish borasida o'rnatilgan tartibni buzish hisoblanadi va ularga nisbatan bazaviy hisoblash miqdorining 30 baravari miqdorida jarima solinishi belgilab qo'yilgan.

Muxtasar qilib aytganda, yuqoridagi tahlil va mulohazalar natijasida soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlik tushunchasining mazmuniy ifodasi, uning umumhuquq nazariyasidagi yuridik javobgarlikning boshqa ko'rinishlaridan moliyaviy-iqtisodiy javobgarlik tarzida mustaqil, alohida turi sifatidagi o'rni va boshqa jihatlari o'rganildi. Shuningdek, bayon etilganlarga muvofiq, soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlikka tortishni tavsiflovchi xususiyatlari quyidagilarda namoyon bo'ladi, deb hisoblaymiz:

– tegishli javobgarlik choralari yuridik va jismoniy shaxslarga nisbatan birdek qo'llaniladi;

– ularga nisbatan tegishli javobgarlikning qo'llanilishi soha qonunchiligi barqarorligini ta'minlash, shuningdek, soliqlarni to'lash intizomiga rioya etishga qaratiladi;

– tegishli tartibda qo'llaniluvchi moliyaviy, ma'muriy hamda jinoiy jazo choralari mazkur soha qonunchiligi bilan belgilanadi;

– tegishli javobgarlik uchun belgilangan tartibdagi davlat majburlov choralari maxsus vakolatli davlat organlari va ularning

mansabdor shaxslari yoki sud tomonidan qo'llaniladi;

– tegishli javobgarlik uchun belgilangan davlat majburlov choralari asosiy maqsadi soliq qonun hujjatlariga qat'iy amal qilish, soliqlar va yig'implarning davlat byudjeti

hamda belgilangan maqsadli jamg'armalariga to'liq, o'z vaqtida kelib tushishini ta'minlash;

– tegishli javobgarlik uchun belgilangan davlat majburlov choralari qo'llashning asosiy tartibi ma'muriy va jinoiy-protsessual norma-larda belgilab qo'yilganligi va boshqalar.

REFERENCES

1. Odilqoriyev H.T. Davlat va huquq nazariyasi [Theory of state and law]. Tashkent, 2009, p. 111.
2. Teoriya gosudarstva i prava [Theory of Government and Rights]. Moscow, Norma-Infra, 1998, p. 418.
3. Obshchaya teoriya prava [General theory of law]. Ed. A.S. Pigolkin. Moscow, 1996, p. 319.
4. Axmedshaeva M.A. Hozirgi zamon davlati va huquqi nazariyasi muammolari [Problems of modern state and law theory]. Tashkent, TSIL, 2008, p. 245.
5. Islamov Z.M. Davlat va huquq nazariyasi [Theory of state and law]. Ed. H. Rahmonkulov, H. Boboev. Tashkent, Adolat, 2007, p. 916.
6. Magliocca G.N. Constitutional liability rules. Indiana University-Indianapolis, 2011, pp. 25-26.
7. Vengerov A.B. Teoriya gosudarstva i prava [Theory of Government and Rights]. Moscow, Jurisprudence, 2000, p. 470.
8. Islomov Z.M. Obshchestvo. Gosudarstvo. Pravo (voprosy teorii) [Society. State. Right (Questions of theory)]. Tashkent, Adolat, 2001, p. 676.
9. Khropanyuk V.N. Teoriya gosudarstva i prava [Theory of Government and Rights]. Ed. V.G. Strekovzov. Moscow, 2001, pp. 334-335.
10. Pepelyayev S.G. Obshchiye polozheniya ob otvetstvennosti za soversheniye nalogovykh pravonarusheniy: kommentarii k glave 15 ch. 1 NK RF [General Provisions on Liability for Committing Tax Offenses: Comments on Chapter 15 Part 1 of the RF Tax Code]. *Tax Bulletin*, 2013, no. 1.
11. Krokhtina Yu.A. Nalogovoye pravo [Tax law]. Moscow, Vyssheye obrazovaniye, 2007, p. 144.
12. Xojiev E.T. Soliq qonunchiligini buzganlik uchun yuridik javobgarlik [Legal liability for violation of tax legislation]. Tashkent, 2006, p. 18.
13. Allingham M.G., Sandmo A. Income tax evasion: a theoretical analysis. University of Pennsylvania, Philadelphia, USA and The Norwegian School of Economics and Business Administration, Bergen, Norway. North Holland Publishing Company. *Journal of Public Economics*, 1972, no. 1, pp. 323-338.
14. Islomov Z.M. Davlat va huquq nazariyasi [Theory of state and law]. Tashkent, Adolat, 2007, p. 883.
15. Xvan L.B. Soliq huquqi [Tax right]. Tashkent, Konsauditinform, 2001, p. 118.
16. Prokayev V.A., Ilyushnikova T.A., Yesipova M.S. Nalogovaya politika i praktika [Tax policy and practice]. 2006, no. 10, pp. 4-10.
17. Kuz'menko V.V., Bondarev D.M., Molodykh V.A. Teoriya ekonomiki i upravleniya narodnym khozyaystvom [Theory of Economics and Management of the National Economy]. *Bulletin of the Institute of Friendship of the Peoples of the Caucasus Economic sciences*, 2019, no. 1 (49), p. 5.
18. Berdiyarov R.T., Qurbonov Z.N. Soliq huquqi [Tax right]. Tashkent, 2010, p. 235.
19. Kirchler E., Hoelzl E., Wahl I. Enforced versus voluntary tax compliance: The "slippery slope" framework. Faculty of Psychology, University of Vienna, Universitaetsstrasse 7, A-1010 Wien, Austria. *Journal of Economic Psychology*, 2008, no. 29, pp. 210-225.

20. Jenkins G.P., Forlemu E.N. Enhancing Voluntary Compliance by reducing Compliance Costs: A Taxpayer Service Approach. *Tax Administration Review*, Harvard University, 1993, March, no. 12, pp. 14-18.

21. Sattarova N.A. Otvetstvennost' bankov za narsheniye obyazannostey, predsmotrennykh zakonadatel'stvom o nalogakh i sborakh [Responsibility of banks for violation of obligations stipulated by the legislation on taxes and fees]. PhD thesis. Moscow, 2001, p. 130.

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК REVIEW OF LAW SCIENCES

Huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

Правовой научно-практический журнал

Legal scientific-practical journal

2 / 2022

BOSH MUHARRIR:

Tashkulov Akbar Djurabayevich

Toshkent davlat yuridik universiteti rektori

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Xodjayev Baxshillo Kamolovich

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, y.f.d., dotsent

Mas'ul muharrir: O. Choriyev

Muharrirlar: F. Muhammadiyeva, K. Abduvaliyeva,
Sh. Jahonov, Y. Yarmolik, Sh. Yusupova

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko'chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Web-sayt: www.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387.

Jurnal 19.07.2022-yilda tipografiyaga
topshirildi. Qog'oz bichimi: A4.
Shartli 22,66 b.t. Adadi: 100. Buyurtma raqami: 46.
TDYU tipografiyasida chop etildi.